

A VÁLLALKOZÁSBARÁT ÜZLETI KÖRNYEZET ÉS A VERSENYKÉPESSÉG ÖSSZEFÜGGÉSEI MAGYARORSZÁGON

VARGA JÁNOS¹

Összefoglalás:

Napjaink világgazdaságát jelentős korszakváltás jellemzi, amelyben egyre intenzívebb versenyhelyzettel kénytelenek szembenézni a gazdasági élet szereplői. Ebből a helyzetből azok az országok fognak kiemelkedni, amelyek dinamikusan alkalmazkodnak a változásokhoz, és a megfelelő gazdaságpolitikai eszközök alkalmazása mellett képesek lesznek a gazdaság és a társadalom szereplőit versenyképesebbé tenni. Felismerték azt a tényt, hogy egy nemzetgazdaság versenyképes működése nem teremthető meg a vállalkozások versenyképes működése nélkül. Sajnálatos módon ugyanez a felfogás a hazai gazdasági és politikai életben még nem fedezhető fel. A hazai vállalkozások nap, mint nap komoly problémákkal kénytelen szembesülni, amelyek megoldása a gazdaságpolitika részéről várat magára.

Kulcsszavak:

Kisvállalkozások, gazdaságfejlesztés, versenyképesség

Summary:

The global economy today is characterized by a major change of era, in which the participants of the economic life must face a more and more intense competition. The companies will emerge from this situation if they can dynamically adapt themselves to the changes and if they will be able to make the participants of the economy and the society more competitive while using the right economic political means. They realized the fact that the competitive operation of a national economy cannot be generated without the competitive operation of the enterprises. Unfortunately this approach is not discoverable yet in the domestic economic and political life. The domestic enterprises have to face serious problems day by day, and the solutions are still to be found by the economic policy.

Keywords:

Small and medium-sized enterprises, economic development, competitiveness

BEVEZETŐ GONDOLATOK

Egy nemzetgazdaság versenyképességét több egyéb tényező mellett a vállalkozások versenyképessége is meghatározza. Miközben egyre meghatározóbb szereppel bírnak a globális és transznacionális vállalatok, addig a hazai vállalkozások működése meglehetősen nehezzé vált. A nagy külföldi tőkés társaságok megjelenésével a hazai cégek vásárlókat veszítettek, a hazai piacokat elárasztotta a külföldi termékek sokasága. Mivel ezek a társaságok felszívják az olcsó munkaerőt, és a bruttó hazai termék egy jelentős hányadát adják, ezért tevékenységükhöz minden állami támogatást megkapnak. Ilyen körülmények között a hazai kis- és középvállalkozások számára rendkívül nehéz a piaci részesedésüket megtartani. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy a hazai termelés jelentősebb részét a hazai kis – és közepes vállalkozások adják. Bár Magyarországon igen meghatározó szerepük van a multinacionális vállalatoknak, a hazai GDP nagyobb részét még mindig a KKV szektor állítja elő, és nem mellékesen a munkaerőpiacon is ők a legnagyobb foglalkoztatók.

Komoly problémát jelent egy ország gazdasági teljesítménye szempontjából, ha a hazai szereplők számára nem biztosítják a megfelelő gazdasági feltételeket. Ez különösen fontos annak ismeretében, ha tudjuk, hogy a hazai KKV szektor milyen jelentős mértékben tud hozzájárulni a GDP, vagy a foglalkoztatás alakulásához (Csiszárík-Kocsir et al., 2013).

A gazdasági szereplők (így a vállalkozások) versenyképességét nem értelmezhetjük külön, hiszen egy ország nemzetgazdasági eredményeit, versenyképességét az ott működő vállalkozások teljesítménye is meghatározza. Az elmúlt években a gazdaságpolitika nem ismerte fel a KKV szektorban rejlő lehetőségeket. Támogatásuk, ösztönzésük, a megfelelő gazdasági környezet megteremtése számukra elmaradt, ami viszont megmaradt, az a külföldi

---

¹ tanársegéd, Óbudai Egyetem, Keleti Károly Gazdasági Kar, Gazdasági és Társadalomtudományi Intézet

tőke és termékek beáramlása, a külföldi érdekltség és a világgazdasági nyitottság növekedése, valamint a hazai gazdaság leépítése.

„A vállalkozók a társadalom nélkülözhetetlen tagjai, de nem csupán azért, mert léteznek, hanem mert értéket tudnak teremteni mind a vállalkozás, mind a társadalom számára (Low-MacMillan, 1988:139-161). A vállalkozói tevékenység az értékteremtésen keresztül segíti a vállalat versenyképességének megőrzését, és ezért kritikus a gazdaság hosszú távú életképességéhez.” (Stevenson, 1983)

„Magyarországon a vállalkozások számának növekedése 2000 után lelassult. Bár abszolút értékben ma több céget tartanak nyilván, mint néhány évvel ezelőtt, a működők aránya, ezzel vállalkozói aktivitásunk csökkent. 2001-ben Magyarország a vállalkozási aktivitás területén még második volt Európában Írország mögött, azonban 2004-re az európai átlag alá kerültünk.” (GEM, 2010)

A vállalkozások szerepe a nemzetgazdaság versenyképességének építésében vitathatatlan. Maguk a vállalkozások azok, amelyek gazdasági tevékenységükkel folyamatos változást és fejlődést generálhatnak a piacon, ezzel közvetett módon hozzájárulnak a gazdasági és a társadalmi jólét fokozásához. Amellett, hogy a vállalkozások előállítják a társadalom szükségleteit kielégítő javakat és szolgáltatásokat, azon túl a társadalomért és a környezetért felelős koncepciójukban értéket teremhetnek nemcsak a gazdaság, hanem a társadalom, a környezet, és ezen keresztül a teljes nemzetgazdaság számára is.

A vállalkozások tevékenysége és versenye határozza meg egy-egy ágazat fejlettségi szintjét, így ha a cégek semelyik ágazatban nem teljesítenek kiemelkedő mértékben, az ország húzóágazat nélkül marad. Mindez azért jelenthet problémát a gazdasági növekedés szempontjából, mert ha a vállalkozások és ezen keresztül a nemzetgazdaság nem rendelkezik valamely területen speciális versenyelőnyvel, úgy a globális piacokon a pozíció megtartása lehetetlenné válik. Ezzel folyamatosan növekszik a hátrányunk azokhoz az országokhoz képest, akik ugyanezt a versenyelőnyt képesek voltak felmutatni.

Kirzner szerint a versengő viselkedés az, amely a piaci folyamatokat előremozdítja, míg Simon szerint az új gazdasági tevékenységek bevezetése az a mozzanat, ami a piacon változáshoz vezet (Kirzner, 1973). „A két definíció közös jellemzője, hogy a vállalkozás végső soron változást vált ki, és amennyiben nincs változás, akkor a tevékenység nem vállalkozás.” (Davidsson, 2003:318) Ebben a javasolt elméleti keretben gondolkozva, a vállalkozói tevékenység révén valami újnak kell a piacra kerülnie, vagyis az az üzlet tekinthető vállalkozónak, amely a vásárlóknak új választási alternatívát kínál fel, kihívást jelent a meglévő piaci szereplőknek és ugyanakkor új belépőket is vonz követőként. A vállalkozói tevékenység eredményeként az erőforrások eredményesebben és hatékonyabban kerülnek felhasználásra és végeredményben ez az, ami a piacot előremozdítja.

AZ ÜZLETI KÖRNYEZET JELLEMZŐI EGY FELMÉRÉS ALAPJÁN

A nemzetközi szervezetek tanulmányaiból (például a World Economic Forum Versenyképességi Jelentése) az derült ki, hogy a magyar vállalkozások olyan meghatározó területeken is lemaradással rendelkeznek, mint az innováció, a K+F, vagy az együttműködés és a bizalom szintje. Azonban nem csupán ezek a tényezők magyarázzák a magyar KKV-k gyengébb versenyképességét. A legfontosabb okok között a nem éppen KKV barát nemzeti

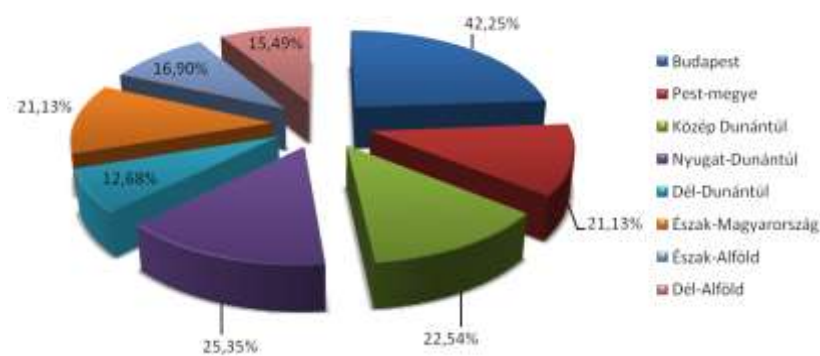
gazdaságpolitikát kell kiemelni, amely nem volt képes eddig megteremteni azt a támogató üzleti környezetet, amely a szektor eredményesebb működéséhez nélkülözhetetlen lenne.

A KKV szektor helyzete az elmúlt években nem alakult kedvezően, és ezt a válságos állapotot a gazdasági recesszió csak tovább mélyítette. Ezt a tényt támasztják alá annak a kutatásnak az eredményei, amelyet a Mozgalom a Magyar Vállalkozásokért Alapítvány (MMV) szervezett. A kérdőívet hetvenegy vállalkozás töltötte ki, és a kutatás arra kereste a választ, hogy hogyan alakult a magyar cégek helyzete 2002 és 2009 között. Egyben felhívja a figyelmet arra is, hogy hogyan vélekednek a vállalkozások az üzleti környezetről.

A válságot megelőző időszakban sem voltak kiemelkedően jó helyzetben a hazai kis – és közepes vállalkozások, míg a gazdasági válság eredményeképpen ezek a cégek egyre nehezebb helyzetbe kerültek, és sokan mára kilátástalannak érzik helyzetüket. Intenzívebb kisvállalkozás-fejlesztési politikára lenne szükség a kormányzat részéről, hiszen a KKV szektor eredményesebb működése nélkül nem sok eséllyel próbáljuk a nemzetgazdaság versenyképességét erősíteni.

A felmérés országos méretű kutatási program volt, a kérdőív kitöltői valamennyi régióban megtalálhatók, és a legkülönbözőbb tevékenységi körökkel rendelkeznek. A legtöbb vállalkozás Budapesten folytat üzleti tevékenységet, ez az összes vállalkozás 42,25 %-át jelenti. Nagyjából hasonló megoszlásban folytatnak üzleti tevékenységet a vállalkozások Pest-megyében, Közép-Dunántúlon, Nyugat-Dunántúlon és Észak-Magyarországon. A megkeresett vállalkozások közül a legkisebb arányban Dél-Dunántúlon folytatnak gazdálkodó tevékenységet, arányuk mindössze 12,68 % a kérdőíves felmérésben résztvevő vállalkozásokhoz képest.

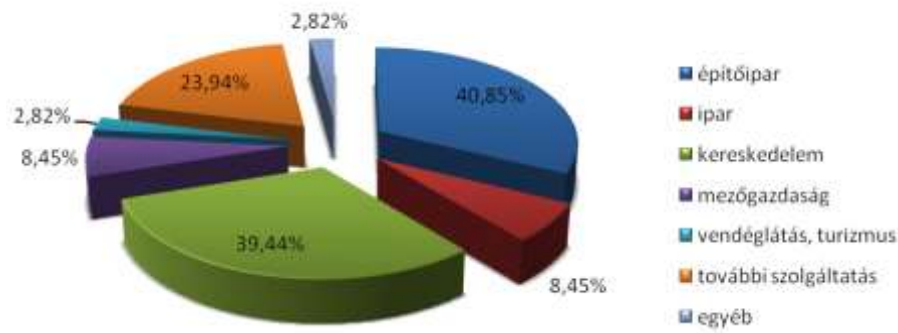
I. ábra: A vállalkozások régiók szerinti megoszlása

forrás: MMV, (saját szerkesztés)

A felmérésben résztvevő vállalkozások legnagyobb része az építőiparban és a kereskedelemben folytat gazdálkodó tevékenységet. Az építőiparban a résztvevő vállalkozások 40,85 %-a tevékenykedik. A cégek valamivel kevesebb, mint 40 %-a viszont kereskedelmi feladatokat lát el. A legalacsonyabb arányban a turizmussal és vendéglátással foglalkoznak a cégek. Az egyéb kategórián belül 2 választ találhatunk, ezek közül az egyik az egészségügyi szolgáltatás, míg a másik a kerámiakészítés. A következő ábra grafikusán mutatja be a vállalkozások tevékenységi kör szerinti megoszlását.

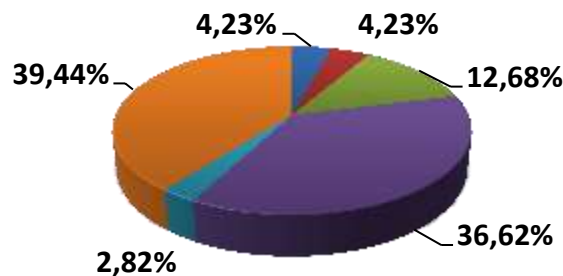
2. ábra: A vállalkozások tevékenységi köre

forrás: MMV, (saját szerkesztés)

Az elmúlt évek rossz gazdaságpolitikájának hatására tömegesen mennek tönkre a hazai vállalkozások. A kérdőív arra is rákérdezett, hogy az elmúlt években hogyan alakult a hazai kis – és közepes vállalkozások helyzete Magyarországon, illetve hogyan érintette a gazdasági válság ezeknek a cégeknek a működését!? Az eredményeket a 3. ábra mutatja be grafikusán. Ebből kiválóan leolvasható, hogy a megkeresett vállalkozások jelentősebb részénél a gazdasági körülmények rosszabbodtak az elmúlt években, és csak nagyon kevés cégnél volt megfigyelhető a pozitív változás.

3. ábra: A vállalkozások helyzete napjainkban a gazdaságpolitika és a válság hatására

- A vállalkozás az elmúlt évek negatív gazdasági folyamatai ellenére növekedni tudott
- A cég stagnált, jelentős veszteséget nem kellett elkönyvelni
- Az elmúlt években a forgalom csökkent
- Jelentős forgalomcsökkenés, amely kockáztatta a cég működését
- A cég csődhelyzetbe került, de ez nem veszélyeztette a család megélhetését
- A cég helyzete a magánvagyon, a megélhetést alapjaiban veszélyezteti

forrás: MMV, (saját szerkesztés)

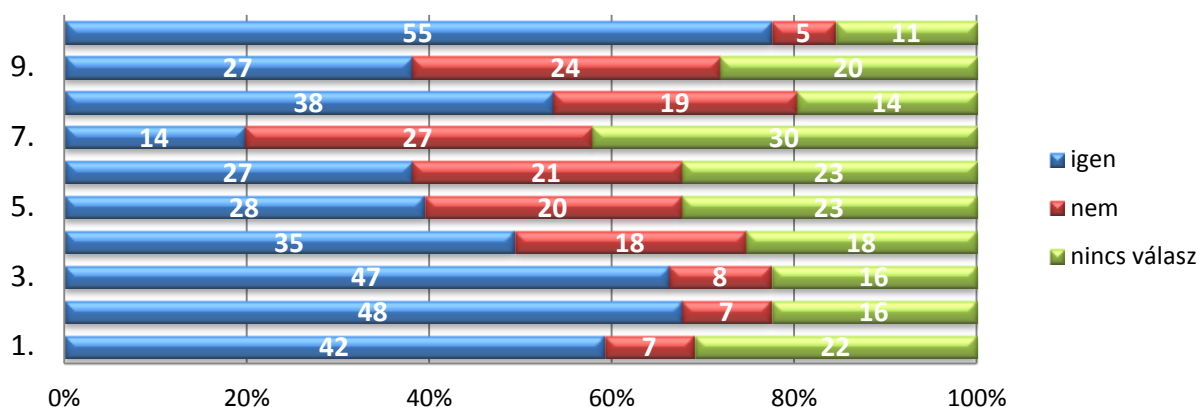
A hazai vállalkozásokat azonban nemcsak a gazdaságpolitika gátolja, hanem maga a gazdasági környezet sem megfelelő a cégek számára. A kérdőívben a következő kijelentésekről el kellett döntenie a válaszadónak, hogy jellemzik-e azok a cég működését, vagy sem. A kijelentések a következők voltak:

1. A válság hatására nehezebben lehet vállalkozói hitelhez jutni.
2. Vállalkozásom működését bürokratikus akadályok nehezítik.
3. Napi likviditási gondokkal küszködök a kiszámíthatatlan fizetési feltételek miatt.

4. Kintlévőségeim miatt kölcsönt kellett felvennem, hogy gazdasági partnereimet ki tudjam fizetni.
5. A forgalom visszaesése miatt jelentős létszámcsökkentést kellett végrehajtanom.
6. A korábban felvett vállalkozói hiteleimet nehezen, vagy egyáltalán nem tudom törleszteni.
7. A korábban megnyert pályázat fenntartási feltételeit – létszám bővítés, forgalomnövelés – nehezen, vagy egyáltalán nem tudom teljesíteni.
8. Az APEH adóbehajtási gyakorlata komoly nehézséget okoz/ott cégem működésében.
9. Előfordult (akár többször is) hogy anyagi ellenszolgáltatást kellett adnom a munka/szolgáltatás megnyeréséért.
10. A folyamatosan változó gazdasági környezet, vállalkozói körülmények miatt úgy érzem, hogy lehetetlen megfelelni a hatósági elvárásoknak.

Ezekre a lehetőségekre igennel, vagy nemmel lehetett válaszolni aszerint, hogy az jellemző-e az adott vállalkozásra, vagy sem. Az eredményeket a következő ábra foglalja össze grafikusán. Jól látható, hogy a magyar cégekre leginkább jellemző állítások az 1-es, 2-es, 3-as, 8-as és az 10-es állítások voltak. Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a magyar cégek is úgy érzik, folyamatosan változnak a gazdasági körülmények, és emiatt nem tudnak megfelelni a hatósági elvárásoknak. A magyar gazdaságra jellemző bürokratikus működést a hazai vállalkozások is alátámasztják. A bürokrácia olyan érezhető akadályt jelent a versenyképesség építése előtt, amely megnehezíti, hogy a vállalkozások az egyszerűség elve mentén más területekre összpontosíthassák erőforrásaikat. A vállalkozások jelentős része napi likviditási gondokkal küszködik. Az adóhatóságot akadályozó tényezőnek nevezték meg a túlzott szigor, és a folyamatos ellenőrzések miatt. Emellett kiemelték a magyar adórendszer túlzott komplexitását, és az adótörvények átláthatatlanságát. Mindezek ellehetetlenítik a magyar KKV-k tevékenységét. A gazdasági válság hatása egyértelműen negatív volt a magyar cégek tevékenységére. Nem csupán piacokat veszítettek, a finanszírozási forrásokhoz való hozzájutás is nehezebb lett számukra.

4. ábra: A vállalkozások tevékenységére ható tényezők

forrás: MMV, (saját szerkesztés)

A kutatás időtartama alatt a vállalkozások kicsivel több, mint háromnegyedének voltak kintlévőségei. Ennek összege megoszlik a cégek között, a legtipikusabb válaszok az 1-50 millió Ft közötti kategóriába estek, de akadt olyan cég is, amelynek 1 milliárd forintot is meghaladta a kintlévőségeinek összege. E kintlévőségek az elmúlt pár évben keletkeztek és halmozódtak fel a vállalkozások számára. A kintlévőségek nagyságát a gazdasági válság tovább növelte, a körbetartozások egyre meghatározóbb problémát jelentenek a hazai kis- és közepes cégek számára. Többek között a körbetartozások elterjedése, a korrupció magas szintje és a feketegazdaság virágzása jelentik azokat a tényezőket és okokat, amelyek miatt a

társadalmi tőke és a bizalom szintje igen alacsonynak jellemezhető a hazai üzleti életben. Többek között ezek felszámolásával, megoldásával kellene elősegíteni a nemzeti gazdaságpolitikának a hazai vállalkozások versenyképesebb működését.

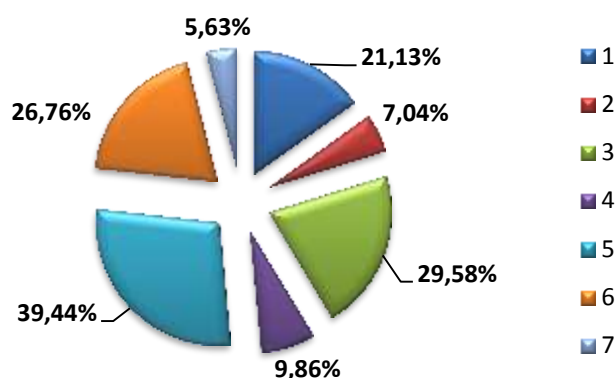
A cégek 39,44 %-a szerint teljesen bizonytalan a jövő, nincs elég megrendelésük, ezért csak reménykednek a túlélésben. Szintén jelentős arányban vélekedtek úgy a cégek, hogy kizárólag a szerencsén múlik majd, hogy túlélik-e a kérdéses időszakot.

Ugyanakkor vannak optimistább vélemények is. 21 kérdőívben azt válaszolták a vállalkozók, hogy amennyiben kintlévőségeik legalább egy része megtérül és a folyamatban lévő munkáikat kifizetik, át tudják vészelni 2011 tavaszáig.

A kérdőív kitöltői 7 lehetőség közül dönthették el, hogy melyik állítás jellemző a leginkább a cégük működésére, ha a túlélésre való esélyről teszünk fel kérdést. A válaszlehetőségek a következők voltak:

- 1.igen, a cég költségeinek csökkentésével, esetleg hitelfelvétellel képesek leszünk talpon maradni
- 2.igen, megfelelő mennyiségű megrendeléssel rendelkezem, nem okoz gondot a gazdaságélénkítés kezdetéig előttünk álló időszak
- 3.amennyiben kintlévőségeink legalább egy része megtérül és a folyamatban lévő munkáinkat kifizetik, át tudjuk vészelni 2011 tavaszáig
- 4.amennyiben nem kapunk segítséget kintlévőségeink behajtásához, semmilyen esélyünk sincs túlélni az előttünk lévő hónapokat
- 5.teljesen bizonytalan a jövő, nincs elég megrendelésünk, ezért csak reménykedünk a túlélésben
- 6.olyan alacsony áron tudunk vállalkozni, melyből nem lehet a cég működési költségeit finanszírozni, így legfeljebb csak néhány napra tudunk előre tervezni. Kizárólag a szerencsén múlik, hogy túléljük-e a kérdéses időszakot
- 7.sajnos már semmilyen esélyünk sincs, a cégünk csődhelyzetben van

4. ábra: A vállalkozások jövőbeli kilátásai

forrás: MMV, (saját szerkesztés)

A válaszadóknak lehetőségük volt arra is, hogy megfogalmazzák azokat a lépéseket, amelyeket a nemzeti gazdaságpolitikának kellene meghoznia annak érdekében, hogy a kis- és közepes vállalkozások a jövőben talpon tudjanak maradni.

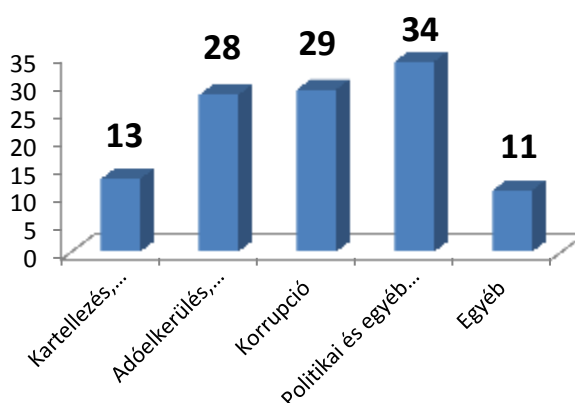
A hazai vállalkozások döntő többsége a következő feladatokat emelte ki:

- az állam részéről határozott intézkedések a lánc tartozásos ügyek felszámolására
- állami követeléskezelő intézet felállítása a vállalkozások „befagyott” kintlévőségeinek behajtására
- az abnormálisan alacsony vállalási árak szankcionálása minden vállalkozói szektorban Tisztességtelen ár fogalmának bevezetése. A működési költséget nem fedező, hasznot nem tartalmazó ár tisztességtelen, mert nem teszi lehetővé a becsületes működést, foglalkoztatást!
- állami megrendeléseknél, közbeszerzéseknél az érdemi munkát végző, foglalkoztató cégek megrendeléshez juttatása, projekt cégek kiiktatása
- közbeszerzési eljárások azonnali felülvizsgálata (árak, pályázati feltételek, stb.)
- állami, önkormányzati munkáknál kis volumenű megrendelés azonnali kifizetése, nagyobb projekteknél előleg, illetve leszállított anyag azonnali kifizetése
- a 10 év alatt befizetett ÁFA bármilyen módon történő visszatérítése, amely behajthatatlan követelés után került megfizetésre
- az EU-s pénzekből azonnali átcsoportosítás a hazai kisvállalkozások támogatására
- állami gazdaságstratégia kidolgozása a hazai kisvállalkozások fellendítésére

Hogy mennyire nem megfelelőek a gazdasági körülmények, arról a következő ábra tanúskodik. Milyennek tartják saját piaci környezetüket a vállalkozások? A legtöbb vállalkozás tisztességtelen piaci körülményekről beszélt, kiemelték a feketegazdaságot, a korrupciót. A korrupció azonban nemcsak az üzleti kapcsolatokban, hanem a politikában is tetten érhető, amint arra 34 válasz próbál utalni.

Az előző pontban már láthattuk, hogy a cégvezetők többsége szerint nincs olyan gazdaságstratégia Magyarországon, amely a hazai kisvállalkozások fellendítésére irányulna. Itt kezdhetné meg az első lépést a nemzeti gazdaságpolitika, amely egy jól megfogalmazott stratégiával megkezdhetné a KKV szektor feltámasztását.

5. ábra: A cégek piaci környezete

forrás: MMV, (saját szerkesztés)

ÖSSZEGRZÉS

A KKV szektor több éve húzóó problémáit a nemzeti gazdaságpolitika a mai napig nem tudta megoldani, így ezzel a kérdéssel mindaddig foglalkozni kell, amíg arra tényleges megoldási javaslat nem születik.

A tanulmányom megpróbálja felhívni a figyelmet arra, hogy a hazai KKV-k helyzete olyan területeken vált problémássá, amelyek a versenyképességük forrásait jelenthetnék. Ezeket változtatlanul hagyva, támogatás és segítség nélkül nem biztos, hogy öneróból javítani tudnak saját helyzetükön.

A hitelek rendelkezésre állása még nem jelenti azt, hogy a vállalkozásokat a leghatékonyabb módon támogatták, hiszen működésük és sikereik előtt még számos akadályt le kellene bontani. A bürokrácia leépítésétől kezdve a kedvezőbb adórendszer kialakításáig egy sor olyan intézkedést kellene meghozni, amely elősegíthetné a magyar KKV szektor működését. Emellett a versenyképességük puha tényezőivel is foglalkozni kellene, építeni kell a tudásra, az innováció, a minőségre.

Új szemléletre lenne szükség nemcsak a gazdaságpolitika, hanem a KKV-k részéről is, hogy a közös érdekek mentén versenyképesebb szereplők, egy dinamikusabban fejlődő KKV szektor jöjjön létre.

A különböző kutatások és tanulmányok eredményeiből világosan látszik, hogy mely területeken vannak lemaradásaink, és mely területeken kellene a KKV szektornak is látványosan fejlődni. Ehhez a megfelelő háttért, a támogató gazdasági és üzleti környezetet meg kell tudni teremteni, és ez a mindenkori gazdaságpolitika felelőssége kell, hogy legyen.

IRODALOMJEGYZÉK

Csiszárík-Kocsir, Á., Fodor, M., Medve, A. (2013): The context of the macro data and the characteristics of the General Government in Central Europe, International Proceedings of Economics Development and Research, Economics, Marketing and Management (edited by: Yan Han), Vol. 59., IACSIT Press, ISSN: 2010-4626, 195.-199. pp., Selected, peer-reviewed papers from the 2013 2nd International Conference on Economics, Marketing and Management (ICEMM 2013) 2013. January 19-20., Dubai, UAE, <http://www.ipedr.com/proceeding.htm>

Davidsson, P (2003): The domain of entrepreneurship research: Some suggestions. In Katz and Shepherd (2003): Advances in Entrepreneurship, Firm Emergence and Growth, Volume 6, Elsevier JAI: Amsterdam

GEM: Global Entrepreneurship Monitor, The Global Report 2010

Kirzner, I. M. (1973): Competition and entrepreneurship. Chicago, University of Chicago Press

Low, M.B – MacMillan I.C. (1988): Entrepreneurship: Past Research and Future Challenges, Journal of Management

Stevenson, H.H (1983): A perspective on entrepreneurship. Harvard Business School Working Paper, 9-384-131.

Primer adatok: MMV kutatás, Mozgalom a Magyar Vállalkozásokért – A mikro-, kis- és közepes vállalkozások helyzete 2002 és 2009 között, kutatásvezető: Prof. Dr. Csath Magdolna, DSc